

Fågellokal i kommunen - Åsa gravfält

På Selaön, ca 3 km NV om Stallarholmen ligger Åsa gravfält, ett järnåldersgravfält med bl a en skeppssättning. Gravfältet ligger uppe på en rullstensås (Enköpingsåsen) med god utsikt över det omgivande odlingslandskapet.

Vegetationen kring skeppssättningen är av torrbackskaraktär med spridda enbuskar och enstaka träd. Området är intressant ur flera aspekter, bl a blommor backsippa rikligt i början av Maj och på en åskulle strax norr om skeppssättningen finns trummgräshoppa.

Till Åsa gravfält kommer man genom att köra över bron i Stallarholmen och därefter hålla till vänster mot Överselö. 1 km efter att man lämnat samhället finns en

skyltad avtagsväg åt höger (Åsagravfältet 1). Efter 1,4 km kommer man så fram och man kan parkera i anslutning till kulturminnesskylten.

Lokalen är intressant då dess läge gör det möjligt att överblicka eventuella sträckrörelser. Fri sikt finns till största delen, utom i sektorn O-S. Från slutet av Augusti till mitten av Oktober kan det bra dagar passera en hel del rovfågel. Som exempel kan nämnas den 27/9-92 då det passerade 121 ormvråkar och ca 400 tranor. Den huvudsakliga sträckriktningen är SV bland termikflyttare, medan änder och gäss tenderar att följa Mälaren i högre utsträckning. Under senare år har även ett relativt gott sträck av trädlärka

noterats under hösten, bland annat kan nämnas 35 ex sträckande mot SO den 9 september 1999.

Året om är gravfältet alltid värt ett stopp på spaning efter rovfågel. Vintertid ses ofta havsörn och duvhök. Inte sällan övervintrar också någon orm- eller fjällvråk i området. Vårsträcket är relativt dåligt bevakat och kanske inte heller så koncentrerat, men vid några tillfällen har stora koncentrationer av bo/bergfink rastat i omgivningen. Från början av Maj brukar en eller ett par ortolansparvar sjunga i området, kommunens kanske sista riktigt säkra lokal för denna art och trädlärka häckar med några par. Bland enstaka observationer kan fjällpipare och kornknarr nämnas.

I samband med Åsa gravfält kan det vara värt att nämna fälten kring byn Valla som ligger ca 1 km åt SO. Här kan på höstarna finnas relativt gott om rastande fågel, speciellt vid dåligt väder. Blåhake ses dagligen i dikena under första halvan av September och rödstrupig piplärka och lappspurv är regelbundna. Prutgås, dubbelbeckasin och myrsnäppa finns också på listan. För att komma till Valla sväng höger vid den skylt som pekar mot Berg och Valla strax innan man lämnar Stallarholmen. Följ grusvägen en knapp kilometer tills den första byn dyker upp (Valla). Parker invid vägen söder om husen och leta längs diken och på stubbåkrar.

Fredrik Ellin

Vy från Åsa gravfält

Januaritävling 2003

Då var det dags igen, att försöka se så många arter som möjligt under januari månad runt om i kommunen.

2002 blev ett lite besvärligare år än 2001 men nog var det en hel del trevliga arter som hittades. Jag tänker bland annat på kungsfiskare, stenfalk, kungsörn, kricka lärkfalk m.m.

2002 var vi bara fem deltagare, det vore trevligt om vi kunde bli några fler, om inte annat för att kunna se vilka arter som övervintrar i kommunen.

Segrade 2002 gjore Jalle Hiltunen som fick i hop 51 arter.

Slutresultatet av 2003 års tävling publiceras i nr 1/2003 och redovisas löpande på vår hemsida på internett.

Så lägg inte kikaren på hyllan utan ut och trotsa vinterkylan och leta övervintrande kommunfåglar.

Anmäl er till:
Kent Söderberg
Fridhemsgatan 27
645 40 Strängnäs
Tel: 0152-17 007

Krickhona Valnaren
FotoBjörnCarlsson

Efter år 1944 blir det ett långt hopp till följande observationer då 1 ex sågs vid Lännaån, Söderlänna 3 april 1990, 1 ex Valnaren, Länna 23 augusti 1994, 1 ex Skäggesta, Åker 22 april 1998, 1 ex E20, Åkers trafikplats 21 april 1999, 1 ex Köpinge, Åker 18 juli 1999 samt 1 ex Bondkroken, Läggesta 6 oktober 2002.

Världsbeståndet

Den röda gladan är uppdelat i två raser, dels nominatrasen *Milvus m. milvus* som häckar i Europa, norra Marocko samt i den turkiska delen av Kaukasus, samt rasen *Milvus m. fasciicauda* som häckar på Kap Verdeöarna. Den sistnämnda rasen betraktas ibland som en egen art och är starkt utrotninghotad.

Röda gladans världsutbredning sträcker sig så gott som bara över Europa, vilket gör den till en europeisk endemisk art.

En bra sträcklokal för röd glada är västra Pyreneerna. Hösten 1989 passerade 10 300 glador till sina vinterkvarter.

Till sist kan nämnas att man har funnit subfossila rester av unga glador i Danmark, som är 7000-8000 år gamla. Den röda gladan bör alltså redan då ha varit en häckfågel på våra bredgrader.

Källor:

Johan Fischerström - Utkast til Beskrifning om Mälaren 1785.
Dag Hannerz - Fauna och Flora 1930.
Ekström - Fauna & Flora 1939.
Bo Österlöf - Gladans förekomst i Sverige. Vår Fågelvärld 4:1945.
Nils-Gunnar Nilsson - Natur i Södermanland 1952 samt 1958.
Åke Andersson - Vattenfågelfaunan i Mälaren 1860-1980 - Utveckling under 120 år. Fåglar i Uppland 16:1989.
Bo Ekberg & Lennart Nilsson - Bokprojektet "Skånes fåglar". Glada *Milvus milvus*. Anser 3:1992.
Nils Kjellén - Gladan- en fågel på frammarch i Sverige. Vår Fågelvärld 6:1994
Josep del Hoyo, Andrew Elliott, Jordi Sargatal 1994 - Handbook of the Birds of the World - Volume 2.
Anders Wirdhem - Rödgada minskar kraftigt i Europa. Vår Fågelvärld 7:2001.
Knut Källström - Glada. Tärnans Program 2002.

Tack till Lars Thor, Rolf Svensson, Lars Broberg samt Nils Kjellén som skickat värdeful information per brev.

Kent Söderberg

Dag E Hannerz gjorde noteringar om minskningen 1930: ”från sjöområdet kring Åkers Styckebruk och Länna socken torde gladan numera saknas”.

Häckningar

Det var främst runt Mariefred och kring Prästfjärden de flesta häckningarna och observationerna gjordes i början av 1900-talet, men i dag är observationerna mer koncentrerade till områdena kring Åker och Länna.

De första noterade röda gladorna är från 1910 då ett par observerades regelbundet vid Löt, Strängnäs och troligen häckade i området. År 1915 häckade ett par vid Tuna, Mälaren och under 1920-talet konstaterades en häckning i Gripsholmsviken, Mariefred samt att ett par häckade på en ö en halv mil norr om Mariefred under tiden 1930-1939. Det boet låg i en gran. År 1938 sågs ett par på

Högholmen i Rävsnäsviken. I maj och under sommaren 1941 observerades en glada i norra delen av Gripsholmsviken, trolig häckning på eller i närheten av den gamla lokalen en halv mil norr om Mariefred. Vid Länna har det också observerats glador då flera ex sågs runt Hattetorp under den senare delen av 1930-talet.

Observationer

Även enstaka observationer av röd glada har gjorts i kommunen under årens lopp, bland annat 1 ex Näsbyholm, Vansö 31 mars 1940, 2 ex sågs vid Kolsundet 1941 (1 ex 25 juli på Selaösidan samt 1 ex 15 juni Toresundsiden), 1 ex Djupvik, Gripsholmsviken 18 maj 1941, 1 ex Mälsåker, Ytterselaö 14 juni 1943, flera ex Obygdön, Prästfjärden 29 juli 1943, 1 ex Toresunds huvud, Prästfjärden 29 mars 1944.

Röd glada
Foto: Jörgen Israelsson

Tankenötter

Här kommer fem nya tankenötter att lösas fram till nästa nummer.

En lagom skruvad översättning till engelska kan låta så här:

HERE SNEEZED DUCK

Vad är nu detta om inte en svensk stad, nämligen HÄR NÖS AND (Härnösand). Men vilka fåglar är det vi har översatt här nedan? (Svaren kommer i nr 1/2003.)

Lycka till
Kent Söderberg

Här kommer resultatet från sommarnöten

Jag hoppas att det inte blev för svårt utan att ni under sommaren kunde hitta de tjugofem fåglarerna, både i sommarnöten och i vissa fall även i fält.

Grupp 1 innehöll fåglarerna:
Silltrut, sparvhök, gråsiska, jaktfalk, raphöna.

Grupp 2 innehöll fåglarerna:
Sångsvan, stenfalk, härfågel, grönfink, havstrut.

1. WILL TAKE

2. THE HORROR

3. MEET

4. STIRRED RUM

5. HALL'S COWARD

Grupp 3 innehöll fåglarerna:
Småtärna, gråsparv, gärdsmyg, steglits, sävsparv.

Grupp 4 innehöll fåglarerna:
Hökuggla, hämpling, gulsparv, snösparv taltrast.

Grupp 5 innehöll fåglarerna:
Storspov, knölsvan, tofsvipa, hussvala, svartmes.

Vaktel

Vakteln (*Coturnix coturnix*) är en lite hönsfågel som hörs betydligt oftare än den ses. Det är nog väldigt få av oss som har sett en vaktel. Den tillhör avdelningen fälthöns, i likhet med raphöna och fasan. Den odlas på många håll i världen av kulinariska skäl för köttets och, framför allt, äggens skull. Den häckar (med den ras som finns i Europa) i hela Europa söder om Skandinavien.

Storleksmässigt är vakteln som en gulsparv. Den är brunaktig och lite randig. Hanen har en svart strupfläck, men honans strupe är ljus. Men det man framför allt kan råka ut för när det gäller vakteln är att höra den. Den har ett trestavigt bytt byll-ytt, med andra stavelsen obetonad. Lätet kallas ofta slag. Ibland är den riktigt ihärdig och spelar långa stunder, men vid andra tillfällen slår den bara några enstaka slag. Den spelar främst från skymningen, men låter ibland även mitt på dagen.

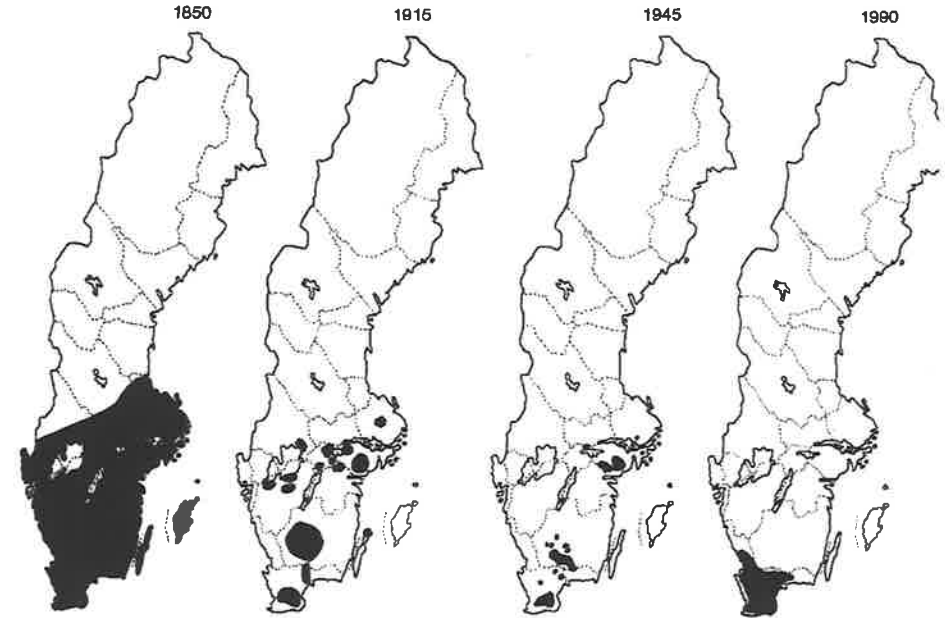
Bobalen består av en grop i marken. Äggen, som brukar vara 9-13, läggs medio juni till medio juli och ruvas 17-20 dygn. Ungarna blir flygga efter cirka 20 dygn. Den brukar höras mest i maj-juli. Förmodligen häckar den årligen i Sydsverige.

Det har i år förekommit ovanligt många vaktlar i Strängnäs kommun. Den första observationen var den första juni och kom från Åsa gravfält. Rapportörer var Björn Carlsson, Joakim Ed och Kent Söderberg.

Den andra rapporterades den 3 juni från Norrälänna. Även här var Björn Carlsson inblandad. Han blev nästan påflugan av vakteln när den korsade vägen. Åsavakteln lyckades jag höra på kvällen den första juni, efter det att jag upptäckt jordugglan vid Gorsingeholm. Den andra lyckades jag däremot inte höra. Ännu mindre bli påflugan av. Hur länge dessa bägge hördes vet jag inte, måhända finns det någon annan som vet. Nästa vaktel hörde jag 15 juli efter grusvägen vid Gorsingeholm. Det visade sig så småningom, att det i själva verket fanns två stycken! Det karakteristiska lätet kunde höras åtminstone fram till mitten av augusti.

Staffan Hellbom

Litteratur: Tage Wahlberg, Kunskapen om fåglar. Fågelguiden och Lars Jonsson, Fåglar i Europa.

Röda gladans utbredning i Sverige omkring 1850, 1915, 1945 och 1990.

mosaiknatur av sjöar, fält, Mälarens öar samt blandskogar med barr- och ädellövträd. Det gör att vissa delar kan påminna om häckområdena på Österlen i sydöstra Skåne, och bör vara ganska attraktiva som häckplatser för den röda gladan.

Lite historia

Gladan var en gång i tiden en vanlig syn i trakterna kring Strängnäs och Sörmland var det tredje gladtätaste landskapet i Sverige. Redan 1782 nämner Johan Fischerström gladan som en mälarfågel, i sin bok "Utkast til beskrifning om Mälaren" skriver han att "Gladan som rensar bort ohyra, men har mycken smak

för spåda kycklingar, och med sitt skrik bebådar regn". Bönderna ansåg gladan som vårens säkraste budbärare. "Gladan anländer till Sörmland 29 mars", skriver Ekström 1826.

1850 begränsades utbredningsområdet i norr av en tänkt linje från mellersta Värmland till norra Gästrikland. Söder om denna linje var gladan vanlig. Omkring 1875 börjar gladan visa en nedgående trend men i Sörmland hade den fortfarande en stark ställning. Från slutet av 1800-talet minskade gladan kraftigt och den sista kända häckningen i Mälaren är från början av 1940-talet.

Röda gladans förekomst i Strängnäs kommun

Inledning

Den röda gladan *Milvus milvus* är en art som är på frammarsch i Sverige, och man har under de senaste tjugofem åren kunnat konstatera att beståndet både ökar och sprider sig i landet.

Utbredningen i dagsläget (2001) omfattar Skåne, Blekinge, Halland och södra Småland. Längre norrut har tillfälliga häckningar konstaterats åtminstone på Gotland och i Uppland samt att ett par häckade i södra Sörmland 2001 och fick ut en unge.

Det svenska beståndet beräknades 1992 till 80 par, 1993 till 480 par och 1998 till cirka 800 par.

Ökningen i Sverige går emot övriga Europa där gladan minskar. I början av 1990-talet beräknades det totala beståndet

till mellan 23 000 och 34 000 häckande par. Minskningen är störst i Tyskland och i Spanien.

Spanien är också en viktig övervintringsplats för den röda gladan. År 1994 beräknades det övervintrande beståndet till 54 000 – 62 000 fåglar. Mellan åren 1994 och 2000 har man regelbundet räknat övervintrande glador och då kunnat konstatera att antalet fåglar halverats.

Med de positiva rapporterna om Sveriges bestånd är det därför dags att den röda gladan kommer tillbaka till Strängnäs som häckfågel.

Förutsättningarna för att vi skall få tillbaka gladan till kommunen finns. Vi har de perfekta naturtyperna med

Röd glada
Foto: Jörgen Israelsson

Reserapport

Förliden sommar var jag på semesterresa till såväl Gotland som Skottland, dock inte samtidigt.

Gotland har genom åren kommit att bli något av ett favoritlandskap för mig, jag kan knappt tänka mig ett år utan minst en vecka på ön. Den bjuder på ett rikhaltigt urval av fåglar, men även på andra kulturella aktiviteter såsom årliga Shakespeareföreställningar (det är teater för den som inte hört talas om Shakespeare) i Roma klosterruiner. Speciellt trevligt är det att vandra på Karlsöarna. På Stora Karlsön fanns, förutom de "självklara" sillgrisslorna och tordmularna, höksångare, bivräk och (i år) framför allt en ringnäbbad mås. Den bara kom fram till mig och presenterade sig.

Fantastiskt! Så brukar minsann inte fåglar bete sig alla gånger.

En minnesvärd kväll vid midsommartid på Lina myr var helt sensationell. På en relativt kort sträcka som jag gick hördes minst 10 kornknarrar och 4 vaktlar, förutom storspov, gräshoppsångare och annat smått och gott. Andra arter, värda att nämna, är halsbandsflugsnappare (naturligtvis), skärfläcka, vitkindad gås, rödspov, småtärna och skrätärna. Men det fanns även mycket annat att se.

Någon vecka senare var jag på en bussresa i Skottland. Det var ingen fågelresa, men det bryr sig ju inte fåglarna om. Jag kan nämna några minnesvärda

Sträckande grågäss. foto Carl-Gustaf Rosén

Vinter/vårprogram 2003

NYHET: Ingen föransmälan behövs. Vi samlas vid kattugglans träd i Nabbviken för alla utomhusexkursioner. Medtag fika!

Till årsmötet kommer speciell kallelse.

Alltså: Kom bara! Med kikare och glatt humör utöver fiket.

Med det är inte förbjudet att ringa exkursionsledaren om ni vill ha ytterligare information (om det finns någon)!

*Lördag 18 jan 08:00 Vinterfåglar Leif Ekblom

Vi åker runt på kommunens vägar och ser om det finns någon fågel vid vägkanten.

*Torsdag 13 feb 19:00 Årsmöte

Lördag 1 mars 10:00-12:00 Ömräkning Sörfjärdsgruppen (Staffan Hellbom)

Denna tradition vidmakthålls och utökas i vår. Obs tiden!

Söndag 30 mars 06:00-11:00 Tranräkning Sörfjärdsgruppen

Ävenledes tyngt av tradition, så ställ upp och kolla våren!

*Lördag 5 apr 02:00-13:00 Hoaré vid Pansarmossen Staffan Hellbom

Vi åker dit där ugglorna (och hackspettarna) är lite säkrare än här. Pärluggla, Slaguggla och sparvuggla är det minsta i uggleväg. Praktiskt taget alla svenska hackspettar kan visa sig (men kanske inte för oss?)

*Söndag 27 apr 06:00 Utflykt till Valnaren Ulf Cassel

Valnaren är ju alltid Valnaren. Det kan bli vas dom helst – eller ingenting alls (men kaffe!)

Söndag 4 maj 09:00, 11:00 Rördrommens dag Vandringar kl. 9 och kl. 11 vid fältstationen

Kom ut till fältstation och lyssna till rördrom och Lasse Broberg!

Söndag 11 maj Fågelskådningens dag

Åk ut till Rördrommens fältstation och kolla in allt med vingar!

*Lördag 17 maj 05:00 Hjälstaviken Markku Kemppi

Hjälstaviken en vårdag – vad kan gå fel?

Ledaren

Hej alla glada människor!

Du som just nu tittar i denna illustra publikation, se och njut. Det kan nämligen vara det sista numret! Våra tvenne redaktörer har nämligen sagt upp sig. Är det någon som känner (till) någon eller några, som skulle kunna göra tidningen ett tag framöver, så skulle vi kunna rädda tidningen. Det viktiga är inte att de presumtiva redaktörerna kan något om fåglar – det viktiga är att de kan hantera en dator och att de kan använda standardprogram för hantering av text och bild. Samt att ha tillgång till dessa program (klubben tillhandahåller inte datorer). Hör av er med namnförslag till någon av styrelseledamöterna eller till de avgående redaktörerna!

Läste i Aftonbladet att det setts azurmes ej blott i Masugnsbyn, utan även i Mariefred. Fick sedan ett telefonsamtal med uppgift om att två azurmesar setts vid Herresta. Ytterst intressant om uppgifterna är korrekta. Men det har ju, mig veterligen, inte varit någon rusning för att se på dem.

Vid årsmötet i februari 2003 hade jag tänkt tacka för mig. Jag har nu suttit som ordförande i 7 år, och det tycker jag räcker. Dags att förnya och förnygra! Jag vet, att ytterligare två personer kommer att avgå. En styrelse ska ju inte sitta på livstid. Vi får innerligt hoppas, att vi får ihop en ny styrelse – det var ju vissa problem redan i våras, vi fick till exempel inte någon valberedning vald. Så var och en som aspirerar på en plats i solen, hör av er till någon i styrelsen eller till förre valberedaren (Bermt Andersson). Jag tar för givet att vi lyckas skramla ihop tre nya förmågor (gärna kvinnor!). Exkursionerna, som står beskrivna i detta nummer, kommer dock under alla omständigheter att genomföras.

Slutligen vill jag tacka för de gångna åren. Nu ska jag ju inte lägga av med att skåda fågel, så vi ses nog i fågelmarkerna!

Staffan Hellbom

Avgående ordförande

Fåglar i Strängnäs Kommun

Årgång 12

Nummer 2 december 2002

Vi skall verka dels för att skydda fåglar och deras biotoper i Strängnäs kommun, dels vara träffpunkt för fågelintresserade.

Klubbens styrelse:

Ordförande	Staffan Hellbom
Sekreterare	Markku Kemppi
Kassör	Ulf Cassel

Kontaktpersoner:

Staffan Hellbom	0159-303 49
Kent Söderberg	0152-170 07

Ansvarig utgivare:

SOK c/o Staffan Hellbom
Skämbylövvägen 23 E
640 60 Åkers Styckebruk

Utkommer med två nummer per år

Prenumeration och medlemskap i SOK erhålles genom att sätta in 80:- på PG 96 88 20 - 1
Familjemedlem 20:-

Redaktion:

Björn Carlsson
Kent Söderberg

ISSN 1102-3368

Omslagsbild: Carl-Gustaf Rosén

*Fredag 13 jun 21:00 Nattfåglar Leif Ekblom

Vår traditionella nattliga odyssey med nattskär, någon uggla eller nåt annat.

*Lördag 28 jun 07:30 Fåglar på Mälaren Sven Blomqvist

(Yes folks, we're going by boat!)

Ett nytt grepp – vi åker ut i tre (garanterat, om det behövs) båtar och kollar fågellivet från vattnet. Glöm ej ta på flytväst (finns på båtarna!)

Söndag 10 aug Bivråkens dag Sörfjärdsgruppen

Kontakta Sörfjärdsgruppen.

Söndag 14 sep Gåsäräkning I Sörfjärdsgruppen

Kontakta Sörfjärdsgruppen

Söndag 12 okt Gåsäräkning II Sörfjärdsgruppen

Kontakta Sörfjärdsgruppen

Dagar med asterisk framför avser arrangemang i SOK:s regi.

Vit stork. foto Carl-Gustaf Rosén

Studie
främjandet

I detta nummer:

3. Ledare
4. Rördrominventering
6. Röda gladans förekomst i kommunen
10. Åsa gravfält
12. Januaritävlingen
13. Tankenötter
14. Vaktel
15. Reserapport
17. Fasan
18. Vinter/vårprogram 2003

Gulspurv. foto Björn Carlsson

Studie
främjandet

Fåglar i Strängnäs Kommun

Årgång 12
Nummer 2 December 2002